مقدمه

حریم خصوصی، به عنوان یکی از نیازهای اساسی بشر که کرامت انسانی را برای وی به ارمغان می‌آورد: «قلمروی از زندگی هر فرد است، که انتظار دارد دیگران بدون رضایتش به آن قلمرو وارد نشوند یا به اطلاعات آن قلمرو دسترسی نداشته باشند»[1]. این حق به مثابه معیاری برای اندازه‌گیری میزان احترام به حقوق اولیه‌ی انسانی، و نیز درجه برخورداری وی ازحق تعیین سرنوشت وهمچنین به عنوان یکی از اصول اولیه‌ی دموکراسی، در قانون اساسی همه‌ی کشورها به صورت نص صریح قانونی و یا حتی‌المقدور به صورت کلی یا مصداقی مشاهده می‌شود وحمایت‌های بسیاری ازآن به‌ویژه دراسناد بین‌المللی، نظیر اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر (1948)، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (1966) و نیز اعلامیه‌ی حقوق بشر اسلامی (1990) صورت گرفته است، که با به رسمیت شناختن این حق نه‌تنها کشورهای عضو را ملزم به رعایت قوانین موجود در آن می‌کند که تا حدودی نیز قادر است، خلاء موجود در قوانین داخلی برخی از این کشورها را مرتفع سازد. حمایت از حریم خصوصی به‌ویژه در سده‌های اخیر، زمانی اهمیتی مضاعف یافت، که با توسعه‌ی فناوری‌های نوین ارتباطی، گسترش شبکه‌های ماهواره‌ای و نیز استفاده همگانی از اینترنت که رفتارهای ما را در فضای مجازی قابل ثبت و ردیابی می کند و متعاقباً تحلیل و پردازش این اطلاعات، امکان نقض حریم خصوصی نیز به طبع آن افزایش پیدا کرد، و همین عامل و ترس از این گونه رفتارهای ناقض حریم خصوصی، باعث شد نظریه‌پردازان حقوق و نیز فلاسفه به خصوص در دو قرن اخیر در توجیه لزوم و چرایی حمایت از این حق، تعاریف و تفاسیر گوناگونی ارائه کنند. البته علی‌رغم تمام تلاشهای صورت گرفته، تاکنون اتفاق نظری در خصوص ارائه‌ی تعریفی جامع از این حق در بین این اندیشمندان مشاهده نمی‌شود، که دلیل اصلی آن را نیز باید، نسبی بودن حریم خصوصی دانست، که باعث می‌شود در فرهنگ‌های مختلف و حتی در داخل کشورها افراد حریم خصوصی متفاوتی را تجربه کنند. چنانچه در داخل یک کشور افراد عادی در مقایسه با سیاستمداران از حریم خصوصی بیشتری برخوردارند. یا به عنوان مثال، ممکن است آنچه

1- انصاری، باقر ،حقوق حریم خصوصی ،انتشارات سمت، چاپ اول ، تهران ، زمستان 1386ص1

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

در یک جامعه به عنوان حریم شخصی و خصوصی افراد محسوب می‌شود، در جامعه‌ی دیگر اصلاً خصوصی نباشد و تعرض به آن عکس‌العملی را در پی نداشته باشد.[1]

البته، این‌گونه تفاوتها در برخورداری از حریم خصوصی به همین جا ختم نمی‌شود. چرا که دولت‌ها به عنوان تأثیرگذارترین عامل بر قلمرو حریم خصوصی، قادرند با قدرت نامحدود خود، تحت عناوینی چون مصلحت عموم و یا به تناسب برداشت‌هایی که ممکن است از سرشت انسانها و یا ماهیت دولت ارائه دهند، به راحتی این حریم را تحت تاثیر قرار داده و محدودیت‌هایی برای آن ایجاد کنند.

لذا به همین دلیل، باید با بررسی بنیان‌ها و مبانی نظری در توجیه لزوم وچرایی حمایت از حریم خصوصی و نیز تفکیک دو حوزه‌ی عمومی و خصوصی و القاء این مطلب، که دولتها باید با تبعیّت از حقوق فطری که برتر از اراده‌ی حکومت و غایت مطلوب انسان است و نیز بر اساس قرارداد اجتماعی که در آن اراده‌ی جمعی ابناء بشر حق برخورداری از حریم خصوصی را مقرر داشته است، دولت ها را در وضع قوانینی که صریحاً حدود اختیار حاکمیت را تنقیح و تبیین نماید الزام نمود، تا سودجویان نتوانند در پناه خلاء قانونی به پیشبرد مطامع خود بپردازند.

در چنین وضعی آنچه در حقوق داخلی ایران باید به سرعت مورد توجه قانونگذار قرار گیرد، درک اهمیت این حق و آثار ناشی از آن، در روابط افراد با یکدیگر و با حکومت است که می‌تواند با عنایت به وجود احکام تکلیفی متعددی که قابلیت تبدیل به احکام وضعی را نیز دارند. و همچنین با استفاده از منابع معتبر اسلامی نظیر قرآن ، سنت و اجماع که در قالب احاله به حقوق و آزادی هایی چون: منع تجسس ، منع استراق سمع و یا ممنوعیت نمیمه و غیبت، حق حریم خصوصی افراد را به رسمیت شناخته است، قوانینی در حمایت از این حق، و رفع خلاء قانونی موجود وضع نماید.

البته، باید اضافه نمود، که اذعان به وجود چنین نواقصی به معنای نبود قانون داخلی در حمایت از حریم خصوصی نیست؛ بلکه در اصولی از قانون اساسی، به ویژه اصول 22، 25،23 و 39 ، اشاره به برخی از مصادیق این حق شده است و نیز درموادی از قانون

1- همان، ص 20

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی مصوبات از حقوق پدیدآورانها (دولت، علوم تحقیقات فناوری به شماره ۱۳۸۹۲۳ مورخ ۱۳۸۹/۹/۶) به کتابخانه اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

مجازات اسلامی مانند، مواد 580و 582، مجازات‌هایی برای نقض مصادیقی از حریم خصوصی پیش‌بینی شده است. و یا حتی اخیراً با تصویب قانون جرایم رایانه‌ای (مصوب1387) که به حمایت از حریم اطلاعات شخصی افراد پرداخته است،پیشرفت‌هایی در خصوص حمایت از این حق صورت گرفته است. البته، چون این قانون نیز شامل تمام صور این حق نمی شود، کافی و کارآمد نبوده، هنوز وضعیت برخی از مصادیق این حق مانند، حریم ارتباطات شخصی، حریم جسمانی و نیز حریم کاربران اینترنتی مبهم است.

لذا امید است با تدوین قانونی جامع که واجد ضمانت‌های اجرای مناسب نیز باشد تمام خلاء قانونی موجود، مرتفع گردد.

براین‌اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی تحلیلی حق بهره‌مندی افراد از حریم خصوصی، میزان دخالت دولت‌ها در این عرصه و نحوه‌ی تأثیرگذاری آنها بر حریم خصوصی و نیز مطالعه‌ی مقوله‌های مهم این حق و حمایت‌های صورت گرفته از آن در حقوق اسلام و ایران صورت می‌گیرد .

مباحث پایان‌نامه در سه بخش عرضه خواهد شد. در بخش اول، مباحث نظری حریم خصوصی از جمله مطالبی در باب مفهوم این حق، تعاریف ارائه شده از آن و همچنین مبنای نظری حریم خصوصی عرضه خواهد شد. سپس، در بخش دوم به بررسی میزان دخالت دولت‌ها در این حق، تأثیر آنها بر حریم خصوصی و نیز محدودیت‌هایی که ممکن است در ارتباط با این حق اعمال کنند خواهیم پرداخت و در پایان نیز به بررسی جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در ارتباط با حریم خصوصی می‌پردازیم. نهایتاً، در بخش‌سوم، مقوله‌های حریم خصوصی را تحت عناوین: حریم جسمانی ، حریم خصوصی منزل و خلوت افراد، حریم ارتباطات خصوصی و حریم اطلاعات خصوصی مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی مصوبات از حقوق پدیدآورانها (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شماره ۱۳۵۹۲۳ مورخ ۱۳۸۹/۶/۲) در پژوهشگاه علوم اطلاعات و مدارک علمی ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری مجاز می‌باشد. حقوق مالکان و همکاران ۱۳۸۸ ۱۳۸۸ و تحلیل و اصلاحات بعدی آن و دستور کارگروه فناوری و مدیریت اسناد
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بخش اول: مباحث نظری حریم خصوصی

فصل اول: مفهوم حریم خصوصی

فصل دوم: مبنای نظری حریم خصوصی

فصل سوم : حریم خصوصی در اسلام

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی مصوبات از حقوق پدیدآورندگان آنها (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شماره ۱۵۹۹۳/۳ مورخ ۱۳۸۹/۹/۶) و آیین‌نامهٔ اطلاع‌رسانی اول (کتاب) در شورای اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری مجاز است. مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

فصل اول :

مفهوم حریم خصوصی

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی مصوبات از حقوق پدیدآورندگان آنها (وزارت علوم تحقیقات فناوری به شماره ۱۳۸۹۲۳ مورخ ۱۳۸۹/۹/۶) امکان اطلاع‌رسانی اولیه (کوچک) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری و پژوهشی مجاز می‌باشد. حقوق مالکیت و مشخصات بانک اطلاعات متعلق به پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران است.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

مقدمه

با آنکه حریم خصوصی، از دیرباز به عنوان یکی از نیازهای اساسی بشر که رابطه‌ی تنگاتنگی با حفظ کرامت انسانی و حیات اجتماعی وی دارد، در بین نظریه‌پردازان حقوق و همچنین فلاسفه‌ی حال و گذشته به شدت مطرح بوده است. لیکن این صاحب نظران تاکنون نتوانسته‌اند بر سر ارائه‌ی یک تعریف واحد از این حق به توافق برسند. شاید اصلی‌ترین عامل در عدم موفقیت این اندیشمندان برای ارائه‌ی تعریفی جامع از حریم خصوصی این باشد که: «حریم خصوصی اصلاً مفهومی اجتماعی است که بدون تصور اجتماعی از انسان این مفهوم بی معنا خواهد بود و از سوی دیگر مفاهیم مرتبط با اجتماع انسانی، با تغییر شرایط و اوضاع و احوال، از اجتماعی به اجتماع دیگر و از زمانی به زمان دیگر متفاوت می باشد»[1]. این همان چیزی است که از آن به «نسبیت» حریم خصوصی نام می برند.[2]

همین نسبیت حریم خصوصی است که باعث می‌شود رفتاری به عنوان مثال، در یک جامعه به عنوان ناقض حریم خصوصی شناخته شود، در حالی که همان رفتار در جامعه‌ی دیگر نقص حریم افراد به شمار نیاید، یا حتی درون یک جامعه حریم خصوصی افراد تحت شرایطی با هم متفاوت باشد. به عنوان مثال: «جوامع شهری در مقایسه با جوامع روستایی و افراد عادی در مقایسه با سیاستمداران قلمرو حریم خصوصی وسیع‌تری دارند»[3]. علیهذا، گزاف نخواهد بود اگر گفته شود: «مفهوم حریم خصوصی نیز همچون سایر مفاهیم مرتبط با اجتماع در دو بعد زمان و مکان سیلان و پویش دارد»[4].

در این فصل ابتدا، مشهورترین تعاریف ارائه شده در باب حریم خصوصی را مورد مطالعه قرار می دهیم و سپس در ادامه، به بررسی پیشینه تاریخی این بحث در اسناد بین المللی و همچنین در منابع داخلی خواهیم پرداخت .

---

۱ - *اصلانی، حمید رضا، حقوق فناوری اطلاعات، چاپ اول، نشر میزان ، بهار 1384ص18*

2- انصاری، باقر ،همان

3- همان

4- اصلانی ، حمید رضا ، همان

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

مبحث اول : تعریف حریم خصوصی

گفتار اول : تعریف حریم خصوصی در سطح نظامهای حقوقی بین المللی

بند اول: **دکتر ین**

الف) به اعتقاد وستین (*westin*): در یک جامعه‌ی آزاد، به جز مواردی که به عنوان منافع عمومی اختیار تصمیم گیری شخصی در آن محدود شده است، در سایر موارد اختیار تصمیم گیری نسبت به اینکه اطلاعات شخصی افراد چه زمانی و تحت چه شرایطی برای عموم مردم قابل افشا باشد باید با خود آنها باشد. با این توضیح وی حریم خصوصی را به این صورت تعریف کرده است: «حق افراد،گروهها یا موسسات نسبت به اینکه برای خویشتن تعیین کنند که چه زمانی، چگونه و تا چه اندازه‌ای اطلاعات مربوط به آنها به دیگران قابل مخابره باشد»[1].

ب) توماس کولی حریم خصوصی را: «حق نسبت به تنها ماندن تعریف می کند»[2]

ج) ادوارد بلوستین(Bloustein)، نقض حریم خصوصی را به عنوان یک اقدام توهین آمیز نسبت به شرافت بشری قلمداد می کند. به اعتقاد وی؛ ورود در زندگی خصوصی افراد ، شرافت فردی، حیثیت و تمامیت افراد را نابود می سازد. به گفته بلوستین: « انسانی که مجبور است تمامی دقایق زندگی اش را در میان دیگران بگذراند و تمامی نیازها، افکار و تمایلات یا خشنودی او تابع نظر مردم است، محروم از فردیت خویش و تمامیت و شرافت بشری است ..... چنین موجودی گر چه ذی شعور و مُدرک هست ولی مثلی [همانند اموال مثلی در مقابل اموال قیمی] بوده، فرد به شمار نمی رود .[3]

1- لورا، استین و نیکیل، سینا،« رسانه های نوین جهانی و سیاستگذاری ارتباطات (نقش دولت در قرن 21) ، ترجمه لیدا کاووسی ، فصلنامه رسانه ، سال پانزدهم ، شماره 2، ص 130

2- بروجردی ، مهدخت، « حریم خصوصی در جامعه اطلاعاتی »، قابل دسترسی در سایت: www. Bashgah.net

3- هانا ، آرنت ، توتا لیستاریسم ، ترجمه محسن ثلاثی ، انتشارات جاویدان، تهران ، 1366، ص 229

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بند دوم : **تعریف شورای اروپا**[1]

شورای اروپا در قطعنامه‌ای حریم خصوصی را چنین تعریف کرده است: « حریم خصوصی مربوط می‌شود به زندگی خصوصی، خانوادگی و مسکن، تمامیت جسمی و روحی، آبرو و اعتبار و شهرت و حیثیت افراد، اجتناب از اینکه چهره‌ای کاذب از فرد ساخته شود، افشا نکردن وقایع و حقایق نامربوط وآزاردهنده،عدم افشای غیر مجاز تصاویر خصوصی،حمایت از عدم افشای اطلاعاتی که بر اثر اعتماد اشخاص وصول کرده‌اند یا در اختیار آنها قرار گرفته است»[2].

بند سوم)تعریف کمیته کلکوت انگلستان(Calcutt committee)[3]

کمیته کلکوت انگلستان حریم خصوصی را این گونه تعریف کرده است: «حق افراد نسبت به حمایت شدن در برابر ورود به زندگی یا امور خصوصی یا خانواده آنها با وسایل فیزیکی یا انتشار اطلاعات».[4]

بند چهارم)تعریف کمیته یانگر انگلستان (Younger committee)[5]

کمیته یانگر انگلستان به جای ارائه تعریفی کلی از حریم خصوصی، منافع اصلی حمایت از حریم خصوصی را بر شمرده است. این منافع عبارتند از:[6]

1- آزادی از تجاوز(مداخله) نسبت به جسم،مسکن،خانواده و ارتباطات افراد

2- حق تصمیم‌گیری در این خصوص که اطلاعات شخصی چگونه وتا چه اندازه به دیگران مخابره شود.

---

۱ - *«شورای اروپا سازمانی برای یکپارچه سازی اروپاست که در سال 1949 دایر گشت. پایه این سازمان برگسترش مردم سالاری ، حقوق بشر ، زمامداری قانون و بهره برداری از همکاری های فرهنگی استوار است . 48 کشور با 800 میلیون نفرعضو این شورا هستند».*

2- انصاری، باقر ، همان ، ص 19

3- (یک تحقیق رسمی در باب میزان احترام مطبوعات نسبت به حریم خصوصی افراد است که در سال 1990منتشر شد).

4- مهدخت ، بروجردی ، همان

5- (یک گزارش رسمی در خصوص درجه احترام افراد به حریم خصوصی که در سال 1972 در انگلستان منتشر شد)

6- انصاری، باقر ، همان

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی در صنایع از حقوق پدیدآورندگان آنها (دارای علوم تحقیقات فارس به شماره ۱۳۸۹۲۵ مورخ ۱۳۸۹/۶/۶) در پژوهشگاه علوم اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری مجاز می‌باشد. پژوهشگاه علوم اطلاعات ایران (ایرانداک) و همکاران، ۱۳۸۸ و تحلیل و تنظیم بانک اطلاعات ایران و تحقیق و تدوین و تحقیق و تدوین و تحقیق و تدوین

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

گفتار دوم : تعریف حریم خصوصی در منابع داخلی

در منابع داخلی ،آنچه از آن به عنوان تعریف از حریم خصوصی یاد می‌شود بیشتر اشاره به موارد نقض این حریم دارد، تا ارائه یک تعریف فراگیر و همه جانبه از این حق. چنانچه در برخی از این آثار به حق امنیت فردی،مصونیت مسکن و تعرض ناپذیری مکاتبات اشاره شده است[1]، ودر برخی دیگر به مصونیت حیثیت و همچنین منع تجسس و تفتیش در وسائل ارتباطی مردم و نهایتاً منع تجسس و تفتیش منزل و مسکن افراد اشاره شده است.[2]

شاید بهترین تعریفی که از حریم خصوصی در منابع داخلی بتوان به آن اشاره کرد،تعریفی است که در ماده1 پیش‌نویس اولیه‌ی لایحه حمایت از حریم خصوصی آمده است:« حریم خصوصی قلمروی از زندگی هر شخص است که آن شخص عرفاً یا با اعلان قبلی در چارچوب قانون انتظار دارد تا دیگران بدون رضایت وی به اطلاعات راجع به آن دسترسی نداشته یا به آن وارد نشوند یا بر آن نگاه یا نظارت نکنند و یا در آن قلمرو وی را مورد تعرض قرار ندهند.منازل و اماکن خصوصی،حریم خلوت و تنهایی افراد، محل های کار، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی با دیگران و حریم جسمانی افراد، حریم خصوصی محسوب می شوند»[3].

برای درک بهترتعریف ارائه شده در این ماده اشاره به دو ضابطه برای شناسایی مصادیق مشمول این حق ضروری است:

1- ضابطه‌ی نوعی که به موجب آن «برخی از جنبه‌های زندگی انسان نوعاً یا عرفاً حریم خصوصی آنها محسوب می شود و حتی بدون اینکه شخص بخواهد آن را تحت شمول حریم خصوصی خود در آورد ورود به آن و نقض این حریم ممنوع شده است»[4].

به عنوان مثال: حریم منزل واماکن خصوصی افراد در تمام نظامهای حقوقی محترم است و یکی از مهم‌ترین مقوله‌های حریم خصوصی به شمار می آید. با این حساب اگر کسی بدون

1- قاضی، ابوالفضل، حقوق اساسی و نهادهای سیاسی ، کلیات و مبانی ، انتشارات دانشگاه تهران ، 1373، ص 655

2- مدنی، سید جلال الدین، حقوق اساسی نهادهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران، نشر همراه، چاپ اول ، تهران، 1370ص102به بعد

3- برای دیدن متن کامل لایحه ر.ک : http://www.majlis.ir/mhtml/modules.php?

4- انصاری، باقر ، همان ، ص 38

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

رضایت شخص صاحب حریم، به این اماکن وارد شود، کسی که به حریم او تجاوز شده است لزومی ندارد ثابت کند که چرا دیگران نباید وارد حریم او می‌شده‌اند؛ بلکه این اماکن نوعاً حریم خصوصی او محسوب می شود.

2- ضابطه شخصی: که به موجب آن: «انسانها می توانند برخی از جنبه های زندگی خود را اگر چه نوعاً یا عرفاً خصوصی هم نباشد جزء مسائل شخصی و داخل در قلمرو حریم خصوصی خود اعلام کنند».[1]

مثالی که برای این ضابطه می توان به آن اشاره کرد، فیلمبرداری یا عکس‌برداری از لحظات کاملاً شخصی افراد در اماکن عمومی است که گرچه این اماکن نوعاً حریم خصوصی محسوب نمی‌شوند، لیکن افراد تحت شرایطی می توانند آن را داخل در قلمرو حریم خصوصی خود قلمداد کنند. به ویژه در صورتی که شخص فیلمبردار قصد منتشر کردن آن فیلم را داشته باشد که در اینجا نقض حریم خصوصی آشکارتر است.

مبحث دوم: پیشینه‌ی تحقیق

«نیازها و الزاماتی که توجیه کننده‌ی به رسمیت شناختن حق بهره‌مندی انسان از حریم خصوصی می‌باشد، ماهیتاً همراه با تشکیل اولین اجتماعات بشری شکل گرفت؛ چرا که بشر مدنی بالطبع است و جز در سایه زندگی جمعی ادامه بقا و نیل به کمال برای وی متعذّر خواهد بود».[2] از طرفی این زیست جمعی با ویژگیهای فطری و غریزی دیگر انسان یعنی، میل به زیاده طلبی و میل به رهایی از قیود در تعارض بود؛ لذا همین ویژگی زیست جمعی، انسانها را بر آن داشت تا برای ضابطه‌مند کردن این دو خصلت انسانی قواعدی راتاسیس وقوانینی را تدوین کنند که در نهایت به حمایت از حریم خصوصی افراد ختم شود.

در ادامه برای آشنایی بیشتر با پیشینه حریم خصوصی، مواردی از این حق که در اسناد بین المللی و نیز در حقوق اسلام و ایران مطرح شده است را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

1- همان

2- اصلانی، حمید رضا، همان ،ص 22

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی مصوبات از حقوق پدیدآورندگان آنها (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شماره ۱۳۵۹۲۳ مورخ ۱۳۸۹/۹/۶) و اصول کلی اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری مجاز می‌باشد. حقوق مالکان و همکاران ایرانداک محفوظ است و تخلف از مفاد آن موجب پیگرد قانونی و مطالبهٔ خسارت می‌گردد.
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

گفتاراول: حریم خصوصی در اسناد بین المللی

بند اول) اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب دهم دسامبر 1948[1]

الف) ماده1 این اعلامیه با تاکید بر حقوق یکسان انسانها و اذعان به اینکه انسانها با منزلت و حقوق یکسان به دنیا می آیند، انسانها را به داشتن رفتاری برادر گونه تشویق می کند.

ب) ماده 12 این اعلامیه اعلام می‌دارد: نباید در زندگی خصوصی ، امور خانوادگی، اقامتگاه یا مکاتبات هیچکس مداخله‌ای خود سرانه صورت گیرد یا به شرافت، آبرو و شهرت کسی حمله شود. در برابر چنین مداخله‌ها و حمله هایی، برخورداری از قانون حق هر فرد است.

ج) ماده 9 اعلامیه درحمایت از حریم خصوصی افراد، هرگونه دستگیری ،توقیف یا تبعید خودسرانه را ممنوع کرده است.

د) این قانون همچنین در ضمن بند2ماده 17با به رسمیت شناختن حق مالکیت خصوصی دیگران را از تجاوز به حریم دیگران منع کرده است.

بند دوم) میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب16دسامبر 1966

قوانین میثاق بین المللی، مربوط به حقوق مدنی و سیاسی مشتمل بر یک مقدمه وپنجاه‌وسه ماده است[2]، که در تاریخ16دسامبر1966(1347/9/25) به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید. این اعلامیه در تاریخ 4آوریل1968 ازطرف نماینده مختار دولت ایران در نیویورک به امضا رسید.

ماده 17 این میثاق‌نامه در حمایت از حق حریم خصوصی افراد می‌گوید: «هیچکس نباید در زندگی خصوصی و خانوادگی و اقامتگاه یا مکاتبات، مورد مداخلات خودسرانه یا خلاف قانون قرار گیرد. همچنین شرافت و حیثیت او نباید مورد تعرض غیر قانونی واقع شود. هر کس حق دارد در مقابل این‌گونه مداخلات یا تعرض از حمایت قانون برخوردار شود».

1- رونوشتهای فرهاد عبداللهیان قابل دسترسی در سایت: www. Lawblog.ir/elamiye.htm

2- برای دیدن متن کامل قانون ر.ک: http:/blog.760.yahoo.com/blog-tipbozoi.dks.jlg16arl?p=41

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

کمیته حقوق بشرکه برای نظارت بر هماهنگی عملکرد کشورهای عضو این میثاق با معیارها و موازین پیش بینی شده در میثاق تشکیل شده است، درباره تفسیر اصطلاح (غیر قانونی) در این ماده چنین اظهار نظر می کند: هیچ نوع مداخله در حریم خصوصی دیگران مجاز نیست، مگر در موارد پیش بینی شده در قانون. علاوه براین، قانونی که مبنا و مستند ورود به حریم خصوصی قرار می‌گیرد، باید با مقررات، اهداف و غایات این میثاق هماهنگ باشد. کمیته مذکور همچنین در پاسخ به این سؤال که آیا حمایت از حریم خصوصی در برابر تعرض عوامل و اشخاص غیر دولتی نیز مشمول مقررات میثاق است یا نه؟ اعلام می‌دارد: حمایت از حریم خصوصی باید در برابر هر نوع مداخله خواه از سوی مقامات دولتی و خواه از سوی اشخاص حقیقی یا حقوقی تضمین شود.[1]

بند سوم) اعلامیه کنفرانس بین المللی حقوق بشر تهران1968

اعلامیه کنفرانس بین المللی حقوق بشر تهران با اذعان به اینکه؛ «صلح جهانی آرمان بشر است و عدالت لازمه حتمی تحقق کامل حقوق و آزادیهای اساسی انسان می باشد» در ماده 5 مقرر می‌دارد: «هدف نخستین سازمان ملل متحد در زمینه حقوق بشر برخورداری یکایک افراد از حداکثر آزادی و حیثیت است. برای تحقق این مقصود قوانین هر کشوری باید آزادی بیان، آزادی کسب اطلاعات، آزادی ایمان و مذهب و نیز حق شرکت در حیات سیاسی، اقتصادی فرهنگی و اجتماعی کشور را برای عموم افراد صرفنظر از نژاد، زبان،مذهب یا اعتقاد سیاسی تامین کند.[2]

بند چهارم) اعلامیه حقوق بشر اسلامی 1990**قاهره**

در حمایت از حریم خصوصی افراد باید به اعلامیه حقوق بشر اسلامی قاهره نیز اشاره کرد، که با تأکید برخلیفة الله بودن انسان، تنها ملاک برتری را تقوا می‌داند و بر حمایت از زندگی شخصی و حریم خصوصی انسان تأکید می کند.[3]

1- انصاری، باقر ، همان ، ص 56-60

2- برای دیدن متن کامل قانون ر.ک : http:/www.hoghoogh.online.fr/article.php3?id

3 – برای دیدن متن کامل قانون ر.ک : www.aftab.ir/articles/social/law

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

گفتار دوم : پیشینه‌ی تحقیق در حقوق اسلام

دین مبین اسلام قرنها پیش از آنکه نظریه‌پردازان و اندیشمندان غرب، حتی به فکر طرح ویا تدوین میثاق نامه ها، اعلامیه ها و یا منشور هایی در حمایت از حریم خصوصی بیفتند.

در بسیاری از آیات قرانی تحت عناوینی چون : منع تجسس، غیبت و استراق سمع این حق را به رسمیت شناخته، و به آن اشاره کرده است. همچنین روایات بی‌شماری در اسلام موجود است که مستقیم یا غیر مستقیم به حریم خصوصی افراد پرداخته آن را مورد حمایت قرار می‌دهد.

در ذیل، برخی از آیات قرآنی و روایاتی را که در حمایت از حریم خصوصی و به رسمیت شناختن این حق، تصریح دارند، مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

1- خداوند در آیه70 سوره‌ی اسراء در رابطه با کرامت بشری می‌فرماید:

«وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا».

و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم و آنان را در خشکی و دریا [بر مرکبها] برنشاندیم و از چیزهای پاکیزه به ایشان روزی دادیم و آنها را بر بسیاری از آفریده‌های خود برتری آشکار دادیم[1].

2- در رابطه با حق برخورداری از برابری می‌فرماید:

« يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ »[2].

ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم، و تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم، تا یکدیگر را بشناسید، ولی گرامی‌ترین شما نزد خداوند باتقواترین شماست، خداوند دانا و خبیر است.

3 - تأکید قرآن بر منع تجسس و نیز حرمت غیبت بیانگر محترم شمردن حق حریم خصوصی از جانب شارع مقدس و موید این مطلب است، که خداوند برای حفظ و در امان

1- اسراء، 70

2- حجرات، 13

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی مصوبات از حقوق پدیدآورانها (دولت علوم تحقیقات فناوری به شماره ۱۳۸۹۲۳ مورخ ۱۳۸۹/۹/۶) با اعلام اطلاعات علمی ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری مجاز است. مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و همکاران ۱۳۸۸ © و تحقیق و اطلاعات بانک ملی و تبلیغ قوانین و مقررات کپی‌رایت
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ماندن حریم شخصی افراد از تجاوز دیگران تکالیفی را برای همه‌ی انسانها معین و آنها را به انجام آن تکالیف ملزم ساخته است. خداوند در آیه‌ی12سوره‌ی حجرات در منع تجسس و حرمت غیبت می‌فرماید:

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ »

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید از بسیاری از گمان‌ها بپرهیزید که پاره‌ای از گمان‌ها گناه است و جاسوسی مکنید و بعضی از شما غیبت بعضی نکند آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده‌اش را بخورد از آن کراهت دارید [پس] از خدا بترسید که خدا توبه‌پذیر مهربان است».

4- خداوند در آیه‌ی 27 سوره‌ی نور در ممنوعیت ورود بدون اجازه به منزل دیگری فرموده است:

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ »[1].

«به خانه‌هایی غیر از خانه‌های خودتان وارد نشوید، مگر اینکه آشنایی دهید و بر اهل خانه سلام کنید.»

5- در سنت پیامبر اکرم(ص) و ائمه اسلام (ع) نیز تجاوز به حریم خصوصی افراد ممنوع شده است. چنان که پیامبر اکرم(ص) فرمودند: لغزش‌های مسلمانان را نجویید که هرکس لغزش‌های برادرش را بجوید، خداوند لغزش‌های او را پیگیری می‌کند و هرکس را که خدا عیب‌جویی کند، رسوایش سازد هر چند اندرون خانه خود باشد.[2]

6- نقل است شبی خلیفه‌ی دوم در کوچه‌های مدینه به گشت‌زنی مشغول بود که از خانه‌ای صدای غنا و موسیقی را شنید، وارد خانه شد و به صاحب خانه گفت: ای دشمن خدا آیا گمان برده‌ای گناهت را خداوند می‌پوشاند؟ صاحب خانه در جواب پاسخ

1- نور، 27

2- ری‌شهری، محمد ، میزان الحکمه ، دارالحدیث ، چاپ اول ، قم ، 1375، ص 2208

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

داد: ای پیشوای مسلمین شتاب مکن، اگر من یک گناه مرتکب شدم شما سه گناه مرتکب شده‌اید. خداوند فرموده است: تجسس نکنید و تو تجسس کردی، فرموده است به خانه‌های مردم از در وارد شوید و تو از دیوار بالا آمدی، و بالاخره آنکه خداوند فرموده است که بدون اذن وارد خانه مردم نشوید ولی تو بدون اذن وارد منزل من شدی. خلیفه گفت آیا اگر طلب بخشش کنم مرا می‌بخشی؟صاحب خانه گفت آری و خلیفه از منزل خارج شد و رفت.[1]

گفتار سوم: پیشینه تحقیق در حقوق موضوعه ایران

اگرچه حریم خصوصی صریحاً در حقوق موضوعه‌ی ایران مورد حمایت قرار نگرفته و قانون‌گذار نیز تحت این عنوان حقوق و وظایفی را به رسمیت نشناخته است، ولی تنها اشاره‌ای کوتاه به مواردی از قانون اساسی گویای اهمیتی است که واضعان آن برای این حق انسانی و اسلامی قائل بوده‌اند. لذا، امید است که قانون‌گذار هرچه زودتر این خلاء قانونی را مرتفع ساخته، قانونی مدوّن در حمایت از این حق به تصویب برساند.

در ذیل اشاره‌ای خواهیم داشت، به تعدادی از منابع و حمایت‌هایی که از حق حریم خصوصی در حقوق موضوعه‌ی ایران به عمل آمده است، و در فصول آینده به طور مفصل این موضوع را پی‌می‌گیریم.

بند اول : حمایت از حریم خصوصی ،در قانون اساسی بعد از انقلاب

این قانون، در فصل سوم که مربوط به حقوق ملت است، ضمن اصل نوزدهم همه‌ی مردم ایران را دارای حقوق مساوی دانسته و اعلام می‌دارد: «مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ، نژاد، زبان و مانند اینها سبب امتیاز نخواهد بود». همچنین این قانون در اصل بیستم همه را در حمایت یکسان قانون قرار می‌دهد، حیثیت انسانها در کنار جان و مال آنها را در اصل بیست و دوم محترم می‌شمارد. این اصل می‌گوید: «حیثیت، جان، مال، مسکن و شغل اشخاص از تعرّض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند».

1- غزالی ، ابو حامد محمد بن محمد، احیاء علوم الدین ، جلد 2 دارالمعرفه ، بیروت ، 1402ق ، ص201

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com
دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاهها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور و مصوبات از حقوق پدیدآورانِ آنها (دارندگان حق مؤلف) و به شماره ۱۳۸۹۲۳ مورخ ۱۳۸۹/۹/۶ در کمیسیون ساماندهی پایان‌نامه‌های کشور مورد موافقت قرار گرفته است. موافق مصنفان و همراهان ۱۳۸۸ و تحکیم وحدت بادی کلو شیر قرمین و کمرکاه کرمانشاه مدنی است.
اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری و آموزشی مجاز است.

قانون‌گذار در اصل بیست‌وسوم قانون فوق، پا را از این هم فراتر گذاشته و دیگر محدودیتی قایل نمی‌شود. این اصل می‌گوید: «تفتیش عقاید ممنوع است و هیچ‌کس را نمی‌توان به صرف داشتن عقیده‌ای مورد تعرض و موأخذه قرارداد».

قانون اساسی همچنین مطابق اصل 25، و در حمایت از حریم خصوصی افراد، هرگونه بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و غیره را ممنوع کرده، مقرر می‌دارد: « بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است مگر به‌حکم قانون».

تمام این اصول گویای این واقعیت است که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران حق حفظ و رعایت حریم خصوصی افراد را به رسمیت شناخته، تنها قانون را به عنوان خط قرمز آن معرفی می کند.

باید اضافه نمود که حمایت ازحریم شخصی افراد نه تنها در قانون اساسی جمهوری اسلامی که البته، در قوانین پیش از انقلاب وحتی در متمم قانون اساسی مشروطه نیز محترم بوده و حمایت‌هایی از آن به عمل آمده است. در ادامه اشاره ای کوتاه به سابقه این حمایت‌ها در قانون اساسی مشروطه خالی از لطف نخواهد بود.

بند دوم) حریم خصوصی در قانون اساسی مشروطه[1]

نهضت مشروطه ماحاصل جانفشانی و از خود گذشتگی انسانهای آزاده‌ای بود، که برای کسب هر چه بیشتر آزادی، حقوق برابر انسانها و حفظ شعائر دینی و ملی، انقلابی خلق کردند که نقطه عطفی در تاریخ معاصر ایران به شمار می آید. این نهضت به رهبری مراجع عالیقدری چون آیت‌الله بهبهانی و آیت‌الله طباطبایی و نیز فداکاریهای افرادی چون ستارخان و باقرخان، بالاخره در تاریخ14جمادی الآخره 1324با تشکیل مجلس شورای ملی به بار نشست. مظفرالدین شاه پس از امضای قانون اساسی مشروطه در14ذیقعده 1324درگذشت و پس از او متمم قانون اساسی که مشتمل بر یکصدوهفت ماده بوده در 29 شعبان 1325 به امضای محمدعلی‌شاه رسید.

1- *برای دیدن متن کامل قانون ر.ک.:* ***http//rouznamak.blogfa.com***

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

در ارتباط با رعایت حریم خصوصی افراد، حمایت از این حق در تعدادی از اصول قانون یکصدوهفت ماده‌ای فوق گنجانده شد، و اصولی به آن اختصاص یافت. چنانچه در اصل نهم این قانون آمده است: «افراد ملت از حیث جان و مال و مسکن و شرف محفوظ و مصون ازهر نوع تعرض هستند و متعرض احدی نمی توان شد، مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می نماید» .

- مطابق اصل سیزدهم: «منزل و خانه هر کسی در حفظ و امان است و در هیچ مسکنی قهراً نمی توان داخل شد، مگر به حکم و ترتیبی که قانون مقرر نموده است» .

- اصل بیست و دوم: درحمایت از حریم ارتباطات خصوصی افراد اعلام می‌دارد: «کلیه مراسلات پستی محفوظ و از ضبط و کشف مصون است مگر در مواردی که قانون استثناء می کند».

- اصل بیست‌وسوم: «افشا یا توقیف مخابرات تلگرافی را بدون اجازه صاحب تلگراف ممنوع کرده است، مگر در مواردی که قانون معین می کند» .

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی مصوبات از حقوق پدیدآورندگان آنها (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شماره ۱۵۹۹۳/۳ مورخ ۱۳۸۹/۲/۶) و اعلام اطلاعات علمی ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری مجاز است. موازین مندرج در آیین‌نامهٔ مزبور و همچنین ۱۸۸۸ و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط حاکمی است.
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

فصل دوم:

مبنای نظری حریم خصوصی

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی مصوبات از حقوق پدیدآورندگان آنها (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شماره ۱۵۹۹۳/۳ مورخ ۱۳۸۹/۹/۶) و اعلام اطلاع‌رسانی اول (۴۴۴) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های غیرتجاری و آموزشی مجاز است. حقوق مالکیت و مشخصات بانک اطلاعاتی متعلق به پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران است.
PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

مقدمه

یکی از مباحث مهمی که در باب حمایت از حریم خصوصی مطرح می‌شود، بحث مبانی حریم خصوصی و بررسی بنیان‌های نظری، در توجیه چرایی لزوم حمایت از این حق است. این بحث در واقع جهت پاسخ به سوالاتی از این قبیل مطرح می‌شود، که آیا حریم خصوصی مقوله‌ای با ارزش است؟ اگر حریم خصوصی با ارزش است دلیل با ارزش بودن آن چیست؟ آیا باید از حریم خصوصی دفاع کرد؟ وچرا؟

همان‌طور که ملاحظه می‌شود این بحث در واقع بحثی سهل‌وممتنع است. چرا که با نگاهی گذرا به نظامهای حقوقی مختلف به این نتیجه می‌رسیم، که رعایت حریم خصوصی در اغلب جوامع مورد پذیرش قرار گرفته است. که این امر مؤید آن است که اصل چنین حمایتی امری مورد وفاق و غیر قابل خدشه است. لیکن با نگاهی عمیق‌تر این پرسش مطرح می شود که چرا اصولاً دانش حقوق باید از این حق حمایت کند؟ اینجاست که پای مباحثی به میان کشیده می‌شود که نیازمند تأمل بیشتری است و ما دراین فصل قصد پرداختن بدان را داریم.

آنچه در این فصل می‌آید، بررسی مهم‌ترین مولفه‌هایی است که بیانگر مبانی حریم خصوصی است. در ذیل سه تئوری مهم در این خصوص را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

مبحث اول: نظریه‌ی حقوق فطری

«حقوق فطری یا همان حقوق طبیعی، قواعد ثابتی است که برتر از اراده حکومت و غایت مطلوب انسان است و قانون‌گذار باید بکوشد تا آنها را بیابد و سرمشق خود قرار دهد».[1]

هر چند در باب مفهوم و گستره‌ی این حقوق اختلاف‌نظر زیادی بین اندیشمندان وجود دارد؛ لیکن پاره‌ای از مصادیق آن در بین اندیشمندان مورد وفاق است. یکی از این مصادیق که ارتباط زیادی نیز با حق حریم خصوصی دارد، حق برخورداری از آزادی می‌باشد به طوری که این حق به عنوان یک اصل پذیرفته شده در بین فلاسفه غرب و نیز فلسفه اسلامی رواج گسترده‌ای دارد. البته تفاوتهایی نیز میان دیدگاه های این دو فلسفه درباره حق

1- *کاتوزیان، ناصر، مقدمه علم حقوق، چاپ سی وسوم، شرکت سهامی انتشار، تهران ، 1382، ص20*

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بودن آزادی مشاهده می شود، که بیشتر ریشه در منشاء و خاستگاه این حق دارد. در فلسفه سیاسی لیبرالیسم این حق صرفاً طبیعی دانسته می شود. در حالی که در فلسفه سیاسی اسلام این حق طبیعی جنبه الهی نیز دارد. به همین دلیل گاهی از آن به حق الهی تعبیر می‌شود. «الهی بودن حق طبیعی آزادی در اسلام از این رو است، که خداوند خالق طبیعت و انسان و عالم تکوین است. خداوند انسان را به گونه ای آفریده است که تکویناً دارای حقوقی است که از آن ها گاه به حقوق فطری و گاه به حقوق طبیعی انسان تعبیر می شود»[1].

اما، این تفاوت‌ها در فلسفه‌ی اسلام و غرب در ارزش ذاتی داشتن آزادی تاثیر نمی‌گذارد و هر دو دیدگاه به ارزش ذاتی آزادی باور دارند. یکی از مصادیق آزادی که رابطه‌ی تنگاتنگی نیز با حریم خصوصی افراد دارد، حق آزادی فیزیکی است. آزادی فیزیکی از جمله حقوقی است که خداوند در کنار حقوقی از قبیل حق حیات و مالکیت برای انسان در نظر گرفته است و از این طریق انسان را در برابر مزاحمت دیگران در حریم خصوصیش حفاظت می‌کند. «از دیدگاه فلسفه‌ی سیاسی اسلام مزاحمت با حق حیات و کرامت و آزادی در حقیقت مخالفت با مشیت بالغه‌ی خداوندی است».[2] علاوه بر آزادی فیزیکی، می‌توان به مصادیق دیگری از آزادی نیز اشاره کرد که در باب حمایت از حریم خصوصی و به عنوان مبنایی نظری برای آن قابل طرح و بررسی است. برخی از آنها عباتند از:

1- آزادی در تعیین حق سرنوشت و تصمیم گیری در باب زندگی شخصی

2- آزادی از اطاعت دیگران

3- آزادی عقیده

4- آزادی در انجام دادن آداب و مراسم دینی و مذهبی.

در اینجا با توجه به موضوع مورد بحث، که مبنای نظری حریم خصوصی می‌باشد، از میان اقسام ذکر شده تنها به دو مورد از آنها که تناسب بیشتری با بحث دارد، پرداخته می‌شود.

1- میر احمدی ، منصور، آزادی در فلسفه سیاسی اسلام ، موسسه بوستان کتاب ، چاپ اول ، 1381، ص 149

2- جعفری، محمد تقی ، حکمت اصول سیاسی اسلام ، بنیاد نهج البلاغه ، تهران ، 1369، ص 384

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com